

SUMBANGAN TAMADUN ISLAM TERHADAP PENDIDIKAN ISLAM DI MALAYSIA

Oleh:

Wan Mohd Tarmizi Bin Wan Othman
Jabatan Pengajian Am, Politeknik Merlimau

PENDAHULUAN

Kedatangan Islam ke alam Melayu membawa rahmat yang amat besar kepada penduduknya. Ianya turut memberikan kesan dalam semua aspek kehidupan manusia seperti aspek sosial, ekonomi, politik, undang-undang, pendidikan dan lain-lain. Dalam aspek pendidikan, pengaruhnya terhadap sistem pendidikan di Tanah Melayu amat ketara sekali. Pelbagai apabila aktiviti dan majlis ilmu giat dijalankan. Istana, rumah-rumah ulama dan masjid dijadikan sebagai pusat dakwah dan pusat-pusat pengajian selain daripada tempat untuk beribadah (Abdullah Ishak, 1995). Perkara ini terus berkembang sehingga hari ini apabila pusat-pusat pengajian seperti sekolah, kolej dan universiti telah dibina oleh pemerintah untuk menyemarakkan lagi aktiviti keilmuan. Inilah natijah daripada pembentukan sebuah tamadun yang berteraskan Islam di negara ini. Tulisan ini akan mengupas tentang sumbangan Tamadun Islam terhadap bidang pendidikan di Malaysia khususnya mengenai perkembangan sistem pendidikan Islam.

PENDIDIKAN ISLAM DI MALAYSIA

Pendidikan Islam telah bermula sejak Islam mula bertapak di Melaka sekitar abad ke 14 lagi. Namun sistem pendidikan Islam pada waktu itu adalah sistem pendidikan agama Islam yang tidak formal. Ia tidak mewajibkan pendidikan agama Islam diberikan kepada semua anak-anak Islam. Pada peringkat awal, pendidikan Islam dilaksanakan dipelbagai institusi pengajian sama ada di rumah, masjid, surau atau istana sebagai pusat dakwah dan aktiviti keilmuan. Walaupun pihak penjajah berjaya menjajah Tanah Melayu dan cuba sedaya upaya untuk melemahkan sistem pendidikan Islam yang telah dilaksanakan di Tanah Melayu, orang Melayu tidak terikut dengan corak yang cuba diubah penjajah. Sistem pendidikan Islam masih diteruskan dengan memperluaskan lagi sistem yang sedia ada dengan membuka institusi-institusi pengajian yang lebih tinggi tarafnya yang dikenali dengan "Pondok" (Abdullah Ishak, 1995).

Pendidikan Islam mula diberi perhatian oleh kerajaan setelah Tanah Melayu mendapat kemerdekaannya pada tahun 1957. Pada tahun 1960, kerajaan mula melaksanakan undang-undang pendidikan yang didasarkan kepada Laporan Rahman Talib. Antara akta yang berkuatkuasa hasil daripada Laporan Rahman Talib ialah kewajipan memberikan pendidikan agama Islam kepada murid-murid agama Islam di setiap sekolah yang murid-murid beragama Islam berjumlah 15 orang atau lebih (Abdul Halim Hj. Mat Diah, 1989).

SUMBANGAN BESAR TAMADUN ISLAM TERHADAP PENDIDIKAN ISLAM DI MALAYSIA

Antara sumbangan tamadun Islam terhadap sistem Pendidikan Islam terhadap masyarakat Islam di Malaysia ialah munculnya pelbagai institusi pendidikan dari pondok hinggalah universiti. Perkembangan sistem sekolah pondok ini kemudiannya diikuti dengan pertumbuhan sekolah agama sama ada sekolah rakyat mahupun sekolah bantuan kerajaan. Ianya dianggap sebagai satu sumbangan yang besar kepada Malaysia sejak kedatangan para pendakwah Islam lebih 500 tahun yang lalu. Ianya terus berkembang sehingga kini apabila beberapa buah universiti dan kolej Islam mula didirikan di Malaysia dari semasa ke semasa. Perkembangannya terus meluas apabila sistem pendidikan Islam telah diintegrasikan dengan beberapa bidang lain yang dianggap sekular sebelum ini. Harapannya adalah dengan pengintegrasian tersebut maka akan lahir jurutera hafiz, doktor pakar Islam, arkitek muslim dan sebagainya (Abdullah Muhammad Zin et al., 2005).

Antara institusi-institusi yang lahir hasil kesan daripada pembinaan tamadun Islam di Tanah Melayu ialah institusi Pondok. Kewujudan sekolah pondok dikatakan telah bermula semenjak zaman kerajaan Pasai dan Aceh kemudian dibawa masuk ke Tanah Melayu melalui Patani sekitar abad ke 17 serta menjadi popular pada abad ke 18 dan 19. Sistem pengajian pondok yang terdapat di Malaysia sekarang ini adalah adaptasi dari Patani, selatan Thai. Model pendidikan tradisional ini telah diimport ke negeri Kedah, Kelantan, Seberang Prai, Perak, Selangor dan Terengganu. Dengan sebab itulah sistem pendidikan pondok dilihat banyak berada di negeri-negeri utara semenanjung Tanah Melayu. Daripada segi perbezaan sistem pondok dengan sistem sekolah agama hanyalah terletak pada metodologi pembelajaran sahaja manakala kurikulumnya tidaklah ketara perbandingannya. Pelajar-pelajar yang tamat pengajian melalui sistem pondok akan melanjutkan pelajaran ke negara-negara Timur Tengah dan pulang semula ke tanah air untuk meneruskan sistem pondok dengan menjadi guru menggantikan guru sedia ada yang telah uzur atau tua. Sistem ini masih berterusan hingga kini dan masih terdapat banyak pondok-pondok yang beroperasi seperti waktu mula-mula ianya ditubuhkan (Ghazali Darussalam, 2004).

Pendidikan Islam diperkemas lagi melalui sistem madrasah atau sekolah agama yang dilengkapi dengan infrastruktur dari segi bangunan sekolah, asrama, kemudahan rekreasi dan pejabat pentadbiran. Salah seorang tokoh yang terlibat dalam usaha untuk mengubah sistem pendidikan yang lebih sistematik ialah Syed Syekh al-Hadi. Beliau telah menubuhkan sebuah madrasah di Bukit Mertajam, Seberang Prai pada tahun 1906. Madrasah tersebut dikenali dengan nama al-Madrasah al-Misriyah. Berikutnya pada tahun 1908, ditubuhkan pula madrasah di Singapura yang dikenali dengan nama Madrasah Iqbal. Kurikulum di madrasah lebih sistematik dan formal berbanding pondok. Mata pelajaran agama Islam sudah tidak tertumpu kepada soal-soal ibadah dan tauhid semata-mata tetapi lebih komprehensif lagi. Kurikulum diperluaskan lagi dengan memasukkan mata pelajaran lain yang amat berguna dalam pendidikan Islam seperti bahasa Arab, ilmu hisab, ilmu geografi dan lain-lain mata pelajaran yang boleh menolong pelajar mendapat pendidikan yang lebih sempurna. Sistem madrasah ini terus berkembang di seluruh Tanah Melayu dengan jumlah pembinaan madrasah yang menggalakkan (Ahmad Kilani Mohamed, 2003).

Hasil perkembangan sistem madrasah tersebut, kini telah wujud beberapa buah sekolah agama di Malaysia. Sekolah-sekolah ini diklasifikasikan kepada beberapa jenis iaitu Sekolah Menengah Kebangsaan Agama Kementerian Pelajaran (SMKA), Sekolah Agama Kerajaan Negeri (SAN) dan Sekolah Agama Rakyat (SAR) (Ahmad Kilani Mohamed, 2003). Pada asalnya, hanya SMKA dan SAN sahaja yang mendapat bantuan kewangan dari Kerajaan Pusat atau Kerajaan Negeri. Kini SAR turut mendapat bantuan daripada Kerajaan Negeri dan Kerajaan Pusat. Selain daripada itu, kurikulum serta peperiksaan juga telah diselaraskan mengikut pelaksanaan pihak Kementerian Pelajaran. Satu lagi perkembangan yang berlaku ialah kewujudan program j-QAF iaitu satu program menyeluruh terhadap pelaksanaan sistem jawi, al-Quran,

bahasa Arab dan fardu ain di sekolah kebangsaan. Ia adalah hasil daripada perkembangan sekolah agama yang dahulunya hanya menitikberatkan perkara-perkara fardu ain sahaja.

Hasrat untuk melihat peluang pendidikan terutama pendidikan Islam yang lebih tinggi diberikan kepada anak-anak orang Islam selain pendidikan rendah dan menengah telah timbul dikalangan para pendokong pendidikan Islam dalam negara. Penubuhan Yayasan Pengajian Islam Tinggi Kelantan (YPTIK) dan Kolej Islam Malaya, telah memberi sumbangan yang besar kepada umat Islam (Abdullah Muhammad Zin et al, 2000). Penubuhan institusi tersebut merupakan hasil kesedaran bahawa pendidikan tinggi Islam perlu diwujudkan bagi menampung keperluan ribuan anak orang Islam dalam negara ini yang mendesak ketika itu. Lulusan dari Timur tengah merupakan golongan yang memainkan peranan penting dalam meniupkan kesedaran terhadap kepentingan menuntut ilmu sebagai syarat memperolehi kemajuan di dunia dan akhirat.

Penubuhan Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM) pada tahun 1983 juga dianggap antara sumbangan besar tamadun Islam terhadap sistem pendidikan Islam di Malaysia. Ia dilihat sebagai memenuhi aspirasi dan cita-cita umat Islam negara ini ke arah menyediakan pendidikan Islam peringkat tinggi yang bersepadu. Kewujudan Fakulti Pengajian Islam di Universiti Kebangsaan Malaysia dan Akademi Pengajian Islam di Universiti Malaya dilihat masih belum dapat memenuhi hasrat melahirkan graduan yang mempunyai kemahiran dalam pelbagai spektrum kehidupan seperti bidang kehakiman, kedoktoran, senibina, usahawan, teknologi serta pelbagai bidang lain dan dalam masa yang sama memiliki pegangan akidah yang kukuh melalui proses pendidikan yang terancang. Selain UIA, Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) juga menumpukan pengajian kepada aspek utama pengajian Islam. Bukan sekadar itu, USIM turut menekankan semua bidang sastera, sains dan teknologi bagi melahirkan graduan yang seimbang dari pelbagai aspek. Kewujudan USIM dikatakan telah mencapai kemuncaknya dalam merealisasikan hasrat umat Islam untuk melihat terbinanya penubuhan sebuah universiti Islam sebagai merealisasikan matlamat penubuhan Kolej Islam Malaya suatu ketika dahulu (Abdullah Muhammad Zin et al, 2000).

Di samping universiti, beberapa buah kolej universiti turut ditubuhkan sebagai salah satu langkah menyemarakkan sistem pendidikan Islam dalam negara. Kolej-kolej ini kebanyakan ditubuhkan di bawah pengurusan dan pengendalian Kerajaan Negeri. Antaranya ialah Kolej Universiti Islam Selangor, Kolej Universiti Islam Melaka, Kolej Universiti INSANIAH dan Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra. Kolej-kolej ini turut menumpukan pengajian kepada aspek utama pengajian Islam selain menawarkan kursus-kursus profesional kepada para pelajar. Selain itu, semua institusi pengajian tinggi di Malaysia diwajibkan melaksanakan kursus Tamadun Islam dan Tamadun Asia kepada para pelajar. Hal ini dapat memperkembangkan lagi sistem pendidikan Islam ke semua institusi pengajian tinggi walaupun ia bukan merupakan sebuah institusi pengajian tinggi yang mengkhususkan kepada bidang pengajian Islam. Tidak ketinggalan juga, Politeknik dan Kolej Komuniti turut mewajibkan kursus Pendidikan Islam dan Tamadun Islam kepada pelajar-pelajarnya. Begitu juga di beberapa institusi lain seperti kolej-kolej di bawah kelolaan Majlis Amanah Rakyat (MARA) dan institusi latihan di bawah Kementerian Sumber Manusia dan pelbagai lagi.

PENUTUP

Sesungguhnya tamadun Islam yang terbina di Malaysia sejak kedatangan Islam ke Tanah Melayu lebih 500 tahun dahulu telah menjadi pemangkin kepada perubahan dalam semua aspek kehidupan umat Islam sama ada dalam aspek politik, ekonomi, sosial, pendidikan dan sebagainya. Tamadun Islam ini menjadi penyumbang terbesar kepada perubahan cara hidup manusia yang suatu ketika dahulu hidup dalam kegelapan dan kejahilan. Islam datang membawa cahaya dan kebenaran. Ia terus menjadi cara hidup manusia sejak mula hingga kini. Pengukuhan kepada cara hidup Islam tidak dapat tidak hanyalah melalui sistem pendidikan yang dilaksanakan terhadap rakyat sejak kecil lagi. Jika sistem pendidikan yang diberikan adalah berteraskan Islam, maka Islamlah seluruh kehidupannya dan begitulah sebaliknya. Jadi sistem pendidikan Islam perlu dipertahankan dan diperkukuhkan dari semasa ke semasa agar aspek-aspek lain dalam kehidupan tetap menjadi suatu cara hidup bagi umat Islam.

RUJUKAN

- Abdul Halim Hj. Mat Diah, Dr, (1989), *Pendidikan Islam Di Malaysia*, Kuala Lumpur: Angkatan Belia Islam Malaysia.
Abdullah Ishak (1995), *Pendidikan Islam Dan Pengaruhnya Di Malaysia*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
Abdullah Muhammad Zin et al. (2005) *Pendidikan Islam Di Malaysia: Dari Pondok Ke Universiti*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
Ahmad Kilani Mohamed (2003), *Pengurusan Pendidikan Di Sekolah: Huraian Menurut Perspektif Islam*, Skudai: Universiti Teknologi Malaysia.
Ghazali Darussalam (2004), *Pedagogi Pendidikan Islam*, Cet. 2, Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributirs Sdn Bhd.